

на українській мові. Іншим учасникам процесу закон дозволяє говорити на кожній з мов нацменшин, що традиційно використовуються в межах певної території держави, і подавати в суд документи на ній. Якщо мову нацменшини в суді не розуміють, то відповідно процитованій ст. 12 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» має бути залучений перекладач за державний рахунок. Варто враховувати, що оплата послуг перекладача у цивільному процесі здійснюється за рахунок державних коштів лише у випадках розгляду справ окремого провадження, а також, у разі постановлення судом ухвали про залучення перекладача. У всіх інших випадках, оплату перекладача здійснює сторона цивільного процесу, яка користується послугами перекладача. Конкретної норми права, яка б регулювала дані правовідносини в українському законодавстві немає. Однак, як повідомили в ТУ Державної судової адміністрації України в Одеській області, якщо суд постановить ухвалу та залучить перекладача, необхідно враховувати Постанову Кабінету Міністрів України № 710 від 1 липня 1996 року («Про затвердження інструкції про порядок і розміри компенсації (відшкодування) витрат та виплати винагороди особам, що викликаються до органів досудового розслідування, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним спеціалізованим установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів»).

Голубева Н.Ю.,

*к. ю. н., доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВСТАНОВЛЕННЯ БАТЬКІВСТВА І МАТЕРИНСТВА ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ШТУЧНИХ МЕТОДІВ РЕПРОДУКЦІЇ ЛЮДИНИ

Неспроможність мати власних дітей, велика проблема сучасних родин, що зумовлена загальним погіршенням репродуктивного здоров'я населення. За даними Української асоціації репродуктивної медицини (УАРМ), в Україні більше 1 млн. подружніх пар, які не можуть мати дітей. На рік в Україні здійснюється близько 7000 процедур екстракорпорального або штучного запліднення, 700 з яких провадиться за державний кошт. Менше 1% від загальної кількості, становлять випадки сурогатного материнства, коли еди-

ним можливим виходом для подружжя залишається народження дитини іншою жінкою. Однак, правове забезпечення програм, заснованих на репродуктивних технологіях сьогодення — одне із складних питань у сучасній юридичній практиці.

Допоміжні репродуктивні технології (далі — ДРТ): лікування і процедури, які включають «in vitro» (лат. — «у склі») маніпуляції людських ооцитів і сперми або ембріонів з метою досягнення вагітності. До синонімів ДРТ можна віднести: «штучне запліднення», «екстракорпоральне запліднення» (медичний синонім на пострадянському просторі), «test-tube baby» (діти «з пробірки»). Останній термін є чисто журналістським, він з'явився біля 30-ти років тому і вперше був застосований англійськими журналістами, коли народилася перша така дитина у 1978 році (Луїза Браун).

Найпоширенішими методами лікування безплідності є сьогодні: інсемінація спермою чоловіка (донора), штучне запліднення (in vitro); ін'єкція сперматозоїда в цитоплазму яйцеклітини, так званий метод ІКСІ (використовується зазвичай при чоловічій безплідності), донорство яйцеклітини (використовується за відсутності у жінки власних яйцеклітин, дає їй можливість виносити і народити здорову дитину) і сурогатне материнство (виношування іншою жінкою ембріона, отриманого від генетичних батьків).

Однією із форм застосування репродуктивних технологій є штучне запліднення, що регулюється наказами МОЗ України «Про затвердження Порядку направлення жінок для проведення першого курсу лікування безплідності методами допоміжних репродуктивних технологій за абсолютними показаннями за бюджетні кошти» від 29.11.2004 № 579, «Про затвердження умов та порядку застосування штучного запліднення та імплантації ембріона (ембріонів) та методів їх проведення» № 24 від 04.02.97, відповідно до цього акту штучне запліднення можна здійснити використовуючи анатомічні матеріали як обох членів подружжя, так і з використанням донорської сперми чи яйцеклітини, а також шляхом перенесення заплідненого ембріона в організм жінки.

Відповідно до ст. 48 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року застосування штучного запліднення та імплантації ембріона здійснюється згідно з умовами та порядком, встановленими МОЗ України, на прохання дієздатної жінки, з якою проводиться така дія, за умо-

ви наявності письмової згоди подружжя, забезпечення анонімності донора та збереження лікарської таємниці, при повному медичному обстеженні обох членів подружжя.

Для штучної інсемінації використовується як сперма чоловіка, так і донора. Зазначеними нормативними актами регулюється порядок відбору, дослідження і використання донорської сперми, а також порядок обстеження подружжя, жінки, якій імплантується ембріон. До донорства залучаються лише добровольці. При позитивному вирішенні питання про включення чоловіка до групи активних донорів сперми він офіційно підтверджує свою згоду бути донором сперми заявою-зобов'язанням. Послуги донора оплатні, і від донора відбирається письмове зобов'язання, в якому він зазначає, що зобов'язується не встановлювати особи реципієнтки, а також дитини, яка народилася внаслідок запліднення жінки його спермою.

Граничний вік жінки, щодо якої може бути проведена дана процедура, не повинен перевищувати 40 років. Враховується побажання подружжя у відношенні національності донора, головних рис його зовнішності (зріст, колір волосся, очей, форма обличчя, носа). Вказані побажання заносяться в амбулаторну карту пацієнтки.

При штучному заплідненні можуть виникнути дві ситуації: 1) штучне запліднення може бути здійснене спермою чоловіка матері дитини чи при імплантації може бути використаний ембріон, що генетично походить від даної подружньої пари, при цьому в цих випадках в наявності біологічна спорідненість між дитиною і обома батьками; 2) штучне запліднення донорською спермою або імплантація ембріона, генетично пов'язаного тільки з одним з батьків або що взагалі не мають з ними генетичного зв'язку (донорського ембріона), тобто біологічна спорідненість з одним з батьків або з обома відсутня.

Правові наслідки обох випадків однакові: в разі штучного запліднення дружини, проведеного за згодою її чоловіка, він, в разі народження дитини, буде записаний її батьком.

Батьком такої дитини записується чоловік жінки за наявності кількох обов'язкових обставин: 1) він має перебувати в шлюбі з жінкою, що народила дитину на час здійснення операції штучного запліднення; 2) він має надати згоду на таке запліднення до початку медичного втручання. Не виключені випадки отримання такої згоди і після проведення операції, але в такому випадку, батьківство може бути визначене на загальних підставах за згодою чоловіка і його письмовою заявою до органу реєстрації актів цивільного

стану. Визначення материнства відбувається на підставі довідки медичного закладу, що посвідчує факт народження дитини.

У разі народження дитини жінкою, якій було імплантовано запліднювальний матеріал, реєстрація народження провадиться за заявою подружжя, яке дало згоду на імплантацію. У цьому разі одночасно з документом, що підтверджує факт народження дитини цією жінкою, подається засвідчена нотаріусом її письмова згода на запис подружжя батьками дитини. Оспорювання материнства не допускається у випадках штучного запліднення дружини, проведеного за письмовою згодою її чоловіка.

Сурогатне материнство — це технологія ДРТ, яка дозволяє забезпечити виношування дитини жінкою, генетично з нею не пов'язаною. Сурогатне материнство здійснюється шляхом переносу ембріона від «генетичних» батьків до порожнини матки сурогатної матері. Розрізняють гестаційне сурогатне материнство: дитину виношує та народжує жінка, ніяк не пов'язана з дитиною генетично та гендерне: дитину виношує та народжує жінка, генетично пов'язана з дитиною (останнє вважається неприпустимим з етичних міркувань).

Законодавством України регламентовано деякі аспекти сурогатного материнства, а саме: визначено батьківство та материнство дитини, народженої сурогатною матір'ю, встановлено правила оформлення документів при народженні дитини сурогатною матір'ю, врегульовано медичну процедуру застосування програми сурогатного материнства.

Водночас, спеціального законодавства, яке б регулювало відносини між біологічними батьками, сурогатною матір'ю та дитиною, в нашій державі і досі.

На відміну від більшості країн Європи, в Україні сурогатне материнство є цілком законною діяльністю. Пункт 2 ст. 123 СК України визначає походження дитини при застосуванні методів штучного запліднення та визначає батьками народженого сурогатною матір'ю малюка подружню пару, яка надала свої статеві клітини та скористалася послугами сурмами.

У разі імплантації в організм іншої жінки зародка, зачатого подружжям, батьками дитини є подружжя. В даному випадку законодавство передбачає виключення із стародавнього правила *mater est quam gestatio demonstrare* (мати — та, що народила дитину).

Таким чином, подружжя, яке дало згоду на застосування допоміжних репродуктивних технологій, має всі батьківські права і обов'язки стосовно дітей, які народилися в результаті використан-

ня цих методик. Слід додати, що подібний підхід є більш розумним і логічним, беручи до уваги специфіку договірних відносин між сурогатною матір'ю і батьками, особливо з огляду на інтереси дитини. Напевно, найкращі умови для її розвитку можуть створити саме генетичні батьки.

Наведені положення гарантують дитині, народженої сурогатною матір'ю право на родину, наявність матері та батька, що є її біологічними батьками. Такі батьки й дитина мають права, обов'язки та гарантії відповідно до СК України. При цьому згідно ч. 2 ст. 139 СК України оспорювання материнства сурогатною матір'ю не допускається. Це положення є важливим, адже існує можливість виникнення у сурогатної матері материнських почуттів до дитини, що є для неї біологічно чужою.

Гонгало Р.Ф.,

*к. ю. н., доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПОПЕРЕДНЄ СУДОВЕ ЗАСІДАННЯ ТА ЙОГО МІСЦЕ В СТРУКТУРІ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Попереднє судове засідання як інститут цивільного процесу не існував до набрання чинності 01.09.2005 року Цивільного процесуального кодексу України в редакції 2004 року. Тому цікавим є питання про появу цієї новели в національному законодавстві та причини введення до цивільного процесуального закону такого інституту. Оскільки попереднє судове засідання є елементом стадії підготовки справи до судового засідання, вважається доцільним стисло висвітлити становлення саме цієї стадії у цивільному процесі України щоб зробити висновок про необхідність запровадження інституту попереднього судового засідання. Цьому питанню присвячене, наприклад, дослідження О. П. Іванченко [1, с. 81].

На значущість історичних досліджень у галузі судочинства вказували ще юристи XIX ст. Так, Ф. М. Дмитрієв зазначав, що визначити історичні особливості російського судочинства, показати, що в них було випадкового і що істотного, - ось обов'язок науки права. Праці подібного роду можуть з часом мати сприятливий вплив на саму практику, яка лише у зближенні з наукою може запозичувати нові сили [2, с. 580].

Із закріпленням в Цивільному процесуальному кодексі України